

982
518

Прасковья Байанаева

Куһунну
ньургунун

Прасковья Байанаева

Күһүңгү ньургуһун

Кичик китепханасы
75 жылдык

итиштин - иттигин
ордуго туран,

мастайла - таптыла кытта
Т. Байанаева

13.12.2012.

Намская ЦБС РС(Я)	ФАЗ
----------------------	-----

Нам - 2012 с.

УДК 821.512.157-1 Байанаева
ББК 84(2Рос=Як)

Б18 Байанаева, Прасковья Дмитриевна.
Күһүннү ньургуһун : хоһооннор / Прасковья Байанаева.
- Нам, 2012. - 36 с.

Хомуурунньукка И. Е. Винокуров аатынан Намнаабы педагогической колледж психолога Прасковья Дмитриевна араас кэмнэ суруйбут хоһоонноро түмүллэн киирдилэр. Автор учуутал идэтин, оёону иитии, олобу олоруу, Сайыына (Максимова К. И.) уһуяанын тустарынан бэйэтин санааларын, көрүүлэрин аабааччыга тириэрдэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэбириитин туйгуна Байанаева Прасковья Дмитриевна 1962 сыллаахха Нам оройуонун Бартыһаан нэһилиэгэр олохтоох Мария Васильевна уонна Дмитрий Ионович Азаровтар дьэиэ кэргэннэригэр алтыс оёонон күн сирин көрбүтэ.

1977 с. Партизан 8 кылаастаах оскуолатын, 1981 с. Н.Г. Чернышевской аатынан Бүлүүтээби педучилищени, 1985 с. СГУ педагогической факультетын ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. 1985 сылтан 1999 сылга диэри наар кырыы сирдэргэ: Амма Сулбаччытыгар, Нам Таастаабар уонна Салбангар - профком председателинэн, оскуола дириэктэринэн, учууталынан үлэлээбитэ. Кэлин социальной педагог (1998 с.), педагог-психолог (2004 с.) идэлэригэр үөрэммитэ. 1999 сылтан И.Е.Винокуров аатынан Намнаабы педагогической колледжка психологынан уонна преподавателинэн үлэлиир.

Поэзиянан, литературанан оёо эрдэбиттэн үлүһүйэр. Бу хайысханан бэйэтин кыабынан араас тэрээһиннэргэ кыттар. 2005 сылтан колледжка «Ыллык» литературнай түмсүүнү салайсар. 2006 с. устудьуоннар хоһооннорун түмэн, «Истинг изйии сипсиэрэ» хомуурунньугу таһаарсыбыта. Эмиэ ити сыл И.Е. Винокуровка аанаммыт улуус айар куонкуруһугар кыттан, «Угуйар сулус» диэн хоһоонунан II миэстэбэ тахсыбыта. 2008 с. «Уран тыл» республикатаабы куонкурууска кыттан, II миэстэбэ тиксибитэ. 2010 с. олохтоох хаһыат общественной корреспонденнарын ортолоругар ытыллыбыт конкурус түмүгүнэн «Ыччат олобун чулуу сырдатыы иһин» номинация

кыайыгылаабынан тахсыбыта. 2010, 2011, 2012 сылларга улуус фестивалыгар кыттан, хоһоону уус-уран аабыыга үс сыл субуруччу лауреат үрдүк аатын ылары ситиспитэ.

Кэргэннээх, 3 оҕолоох, 2 сиэннээх.

Сыыстарбарбын ханнык

Прасковья Дмитриевна суруйар үлэтин кытта улууспут түнкэтэх нэһилиэгэ диэн ааттанар күөх Салбантан олохтоох «Ленин суола» хаһыаппытыгар бэчээттэниллибит хоһооннорун ааҕан билсибитим уонна «көр, биир кэскиллээх хоһоонньут улууспутун байытыгыһы» диэн үөрэн, өттүкпүн кымаахтамытым.

Биһиги, саас ылбыт дьоно, төлкөлүүрбүт сыыспатабына, бэйэбититтэн астынан айар-тутар киһини күндүтүк саныыбыт, үрдүктүк сыаналыыбыт.

Тус бэйэм көрүүбэр, Прасковья Дмитриевна хоһоонунан үлэбэ ордук сыстаҕас, кини хоһоонноро киһи ис туругун: санаа күүрүүтүн, көтөбүллүүтүн, санньыарын - күүскэ таарыйаллар, тугу эрэ көрбөтөххөр, билбэтэххэр, санаабатаххар угуйар, ынырар курдук бары лирическэй тутуллаахтар. Тыла кэбэбэс өйдөнүмтүө, баай. Онон очеркатааҕар сэнэнгэ холоноро буоллар диэн баҕалаахпын. Очеркалар күннээҕи олобу-дьаһабы, үлэни-хамнаһы кэрэхэлииллэр, ол иһин общественной-политической хайысхалаах буолан, тулалыыр эйгэ, тус санаа түмүллүүтэ сатаан кыайан арыллыбат, ааҕааччы сэргээһинэ намтыыр.

Ветеран учуутал Прасковья Дмитриевнаҕа талаанын арыярыгар, бары кэрэни, үтүөнү, айымнытыгар өрөгөйү баҕарабын.

*Валентина Михайловна Шапошникова,
Атырдыах ыйа, 2010 сыл, Нам.*

Аан тыл

«Күһүнү ньургунун» - санаам эргириин бар дьон болҕомтотугар таһаарар иккис хомуурунньугум. Бастагы кинигэбэр сүннүүнэн араас кэмгэ хаһыакка бэчээттэммит ыстатыйаларым уонна аҕыйах хоһоон киирбиттэрэ.

Валентина Михайловна Шапошникова ол кинигэбин ааҕан баран, бэйэтин санаатын суруйан биэрбитин аан тыл иннигэр киллэрдим. Мин бу ветеран учууталы кытта Салбантан улуус киинигэр көһөн киирэн баран ыкса билсиспитим. Кини билиитэ-көрүүтэ киэнэ, элбэҕи аахпыта, ырытар-анаарар дьобура миигин умсугуппута. Кинини кытта киһи төһө баҕарар астына-дуоһуяа кэпсэтиэн сөп.

Валентина Михайловнаҕа мин айар дьобурум туһунан истин-иһирэх тылларын иһин улаханлык махтанабын. Маны таһынан Иван Мигалкин курдук поэзияҕа биллэр-көстөр ааттаах-суоллаах, үрдүк таһымнаах поэт хоһооннорбун сэргээһинэ иккис кинигэбэр ылсыбар төһүү күүс буолбутун этиэх тустаахпын.

Уонна, биллэн турар, кинигэни бэчээттииргэ сөбүлэспит Н.М.Рыкунов аатынан Киин библиотека иллээх коллективыгар барҕа махталбын тиэрдэбин.

*Байанаева П.Д., И.Е.Винокуров аатынан
Намнааҕы педколледж
үрдүк категориялаах психолога*

Күһүңгү ньургуһун

Ньургуһун — бастакы сибэкки.
Кинини ахтабыт, кинини хайгыбыт,
Тонг буору тобулар сүр күүһүн сөбөбүт.

Ол эрэн, сэдэхтик да буоллар,
Күһүөһү, күөх ача саһара өлүүтэ,
Атырдыах ыйыгар ньургуһун үүнээччи.

Син эмиэ ол курдук, сааһыран иһэммин,
Санаабын сааһылаан, хоһоонго тиһэммин,
Сөбүлүүр дыарыкпын сөргүтэн эрдэбим...

2012 сыл, Нам

***

Хоһоон айыы уустуктардаах.
Сэргэх санаа күлүм уотун
Тутан ылан дынго тиэрдии —
Чэпчэкигэ суох үлэ.

Хоһоон айан таһаары —
Син биир сыыры дабайы:
Хоһоон төрүүр мунгун көрүү,
Хоһоон айар дьолун билии.

2012 сыл, Нам.

***

Оо, таптал!
Эйигин хохуйар дьон бары,
Эдэрдиин-эмэнниин биир тэнник
Эн кыаххын, кутаабын билэлтэр.

Эн итии, эрчимнээх сүүрээнин
Этингии охсуллан, соһутан,
Көңүллүк көнгүтэ сүүрэлээн,
Күөрчэхтии ытыйда дууһабын.

Алыптаах иэийини билинэн,
Атынгга наадыбат сүрэбим
Аттыбар аалсыһар дьоннортон
Арааран, Эйигин сэнээрэр.

Мэник тыал сиккиэрин санатан,
Сүрэбим өрүтэ мөхсүөлүүр,
Мээнэбэ долгуйбат бэйэтин
Улларан, бүтүннүү бас биллинг.

Арай мин Эйиэхэ тапталбын
Уу гынан таннары сүөкүүр буол —
Сир-дойду барыта уу буолан,
Күөгэйэ-нусхайа устуоҕа.

Арай мин Эйиэхэ тапталбын
Быа гынан субуйа тартынар —
Сөбүмэр улахан Сир шарын
Итэбэй, хаста да эргийиэ.

Ол эрэн мин истинг иэийибин
Кэрэгэй, намыһах диэтэргин,
Күүспүнэн сүрэххин күрүөлээн,
Эйигин мин тутар санаам суох.

1982 сыл, Бартыһаан, Нам

Эбэбэр

*Тапталлаах эбэбэр
Макитова Прасковья
Егоровнаба*

Күн сирин сырдыгын кытары сырсыһан,
Хас биирдии тымырым устунан тарбанан
Мин эпэр-сүрэхпэр тилэри ингмитэ
Эбэкэм Барыскыай алгыстаах таптала.

8 Тапталын биһигэр улааппыт буоламмын,
Оҕо саас күннэрим чабылхай өгнөөхтөр.
Эн таптыыр хараххар мин тупсан көстөрүм,
Ортоһуор киһи мин сонньуйа саныырым.

Тыыннааххар атаахтык таптыырым Эйигин,
Наар көмө, наар тирэх эрэйэн тиййэрим.
Суох буолтунг кэнниттэн дьэ кэлэн өйдүүбүн,
Эн эмиэ көмөҕө наадыбыт буолуоххун.

Мин дьоллоох буолуохпар баҕарар да этин!
Хайбалга сылдыахпын ыралаан тахсарын.
Олобум буомнарын эрдээхтик уйуубар
Эн миэхэ Эрэлинг күүс эбэр буолара.

Сыл-хонук түргэнник аастабын аайытын
Эн ыраан иһэринг, Эн ыарыын элбиирэ,
Ону ол диэбэккэ, бэйэмсэх санаабар,
Наар тыыннаах сылдыаххар баҕарар да этим!

Олобу олоруу кытаанах сокуоннаах —
Эн кэминг кэлбитэ, суох буолтунг бу Сиргэ.
Эт-эттиин соһуйан, уолуйан хаалбытым,
Үрүң күн сырдыга бүрүллэ түспүтэ.

Эбэкээм, эбэккэм эрэйдээх, бырасты —
Өлүүнү кытары көрсүһэр ыар чааскар
Аттыгар мин суобум. Арааһа,
Ыарыыгын сүүс төгүл чэпчэтиэм хааллаба.

Ону суох, Дьылба Хаан атыннык дьаһайан,
Кэмсинии, хом санаа дууһабын элийэр.
Билбэппин төһө өр бу маннык буолуобун,
Хом санаа арахпат аргыһым буолуобун.

1986 сыл, Сулбагаччы, Амма.

Сыаналыах бүгүнгү олобу

9 Аһаллар бииртэн биир мүнүүтэ,
Онтон чаас, ол кэннэ сууккалар...
Эдэр саас сотору ааһыаба
Эгэлгэ иэйиини тоноттоон.

Эйигин аан бастаан сэргиирбэр,
Элбэхтэн араарбыт кэмнэргэ
Эн олус үчүгэй курдугунг,
Элбэхтик мин уубун аймыырынг.

Онтон бу билигин ыал буолан,
Уол оҕо киһини айдыбыт,
Эн аба, мин ийэ буоламмыт,
Сангалыы олобу туттубут.

Харыстыах, доборуом, тагталы –
Хардары сөпсөһөр иэйиини.
Сыаналыах бүгүнгү олобу,
Бэйэни аахайсар буолуобу.

Күннээби олохпут түбүгэ
Түмүллэр өйдөспөт түгэнгэ.
Өйдөһөр, өйөһөр буоллахха,
Сылаа да, түбүк да умнуллар.

1986 сыл, Сулбаччы, Амма.

Кэмнэммэт үрдүк дьол

Учуутал үлэтин түмүгэ – үтүө дьон.
Эдэр да, эмэн да буолбутун иннигэр
Үтүө дьон кэккэтэ кэниирин туһугар
Эппиэти сүгэргин, Учуутал, умнума!

Эн билиин, култууран, олоххо сыһыанын
Хас биирдии үөрэтэр оҕоһор ингэннэр,
Кэм-кэрдий кээмэйин хардыта өлбөөрпөт,
Учуутал, Эн ааккын, мөссүөнгүн!

Ыччаты сырдыкка сыһыарар ыралаах,
Кырдыкка кытыарар, үтүөбэ угууар,
Үрдүккэ көтүтэр дыкти-күүс сүбэлээх
Учуутал дууһата күн-айы буолуохтаах.

Ол иһин учуутал идэтин талбыттар
Күннээби олохпут бытархай мөккүөрүн
Өй-санаа күүһүнэн кумуйа тутаммыт
Холобур буоларга дьулуһуох тустаахпыт.

Сайдыылаах сабаха хардыны бэлэмнээн,
Кэлэр кэм кэскилин тэрийсэр үлэлээх,
Үүнэр күн тускулун уурсуһар аналлаах
Учуутал үлэтэ – кэмнэммэт үрдүк дьол!

1987 сыл, Алтынньы, Салбан, Нам.

Кэргэммэр

«Сыл-хонук» дииллэрэ дьэ кырдык:
Уон сылбыт аастаба түргэнин!
Биир уоллаах, икки кыыс оҕолоох
Ыал буолан Эн күнүгүн көрсөбүт.

Уон сылбыт анараа өттүгэр
Эн биһи эдэркээн этибит.
Тапталбыт ип-итии суоһуттан
Дууһабыт бүтэйдий үөрэрэ.

Ол кэмнэ таайбата сүрэхпит
Туох-ханнык буолуобун, хас мэхэй
Олохпут суолугар тоһуйан,
Дьолбутун тургутан көрүөбүн.

Уон сылбыт аастаба түргэнин!
Бу кирбии, бэлиэ кэм биэтэгэр
Эн биһи элбэби уйаммыт,
Айаас ат тэһиинин туттубут.

Ийэлээх аҕаны үтүктэн
Оболор олоххо киирэллэр,
Холумтан быһаарар оруолун
Өбүгэ сабаттан билиллэр.

Кэнчээри ыччаппыт кэскилин
Эн биһи олохпут түстүүрүн
Ханнык да түгэннэ бигэтик,
Доборуом, умнуо суох тустаахпыт.

1994 сыл, ахсынньы. Салбан.

Сайыына уһуяана

*Клавдия Ильинична
Максимова - Сайыынаба*

Олохпут оллура-боллура баһыйан,
Дьон-сэргэ майгыта биллэрдик алдьанна.
Хомойуу, хоргутуу долгуна таарыйан,
Киһилии майгыны ыйыстыан баҕарда.

Бу маннык ыар тыыны мэлитэ, үтэйэ
Сайыына үөһэттэн ананан кэллэбэ,
Нап-намчы санныгар бар дьону сөхтөрө
Бу олус наадалаах соругу сүктэбэ.

Уһуяан хас биирдии дьиктилээх дьарыгын
Дууһабар кыһанан диринник ингэрэн,
Ис көңүл тэһиинин төлүтэ ыталаан,
Баар кыахпын таһааран, дьобурдаах дэтгэриэм.

Бу курдук бары да сыал-сорук онгостон,
Күнтэн күн үүнүөхпүт, сайдыахпыт,
Оччоҕо уһуяан балысхан соругун
Чиэстээхтик ситистэ, толордо диэн буолуо.

Ол буолуо Сайыына улахан үөрүүтэ,
Сирдээҕи аналтын тилэри ситиитэ,
Сырдыгы тарҕатар үөрэбин сыдыаайа
Күнтэн күн күүһүрэн, эбиллэн иһиитэ.

2000 сыл, Ахсынньы, Нам

***

Дьарыкпыт тиэмэтэ: «Сибэкки. Күн. Кустук.»
Санганы, дьиктини билээри,
Сайыына сипсийэр хоһоонун
Мин кулгаах, мин харах иччитэ буоламмын,
Болҕойон олорон биһирээн истэбин.

Сибэкки эриэккэс кэрэтин,
Сибэкки иэйиини сабарын,
Сибэкки дьөрбөтүн туттарыы
Тапталга билинии буоларын
Билэбин. Мөккүөр суох. Өйдүүбүн.

Аан бастаан иһиллии олонорон,
«Сибэкки туһунан дьэ тугу,
Сананы, саналыы көрүүнү
Арыйыах бэйэккэм эбитэй?» -
Диэх курдук көтүмэх санаалар
Кыл түгэн кэриэтэ
Мин өйбөр охсуллан аастылар.

Сайыына икки тыл күүһүнэн
Нууччалыы, сахалыы хохуйан,
Ол кэннэ бэйэтэ быһааран,
Ырытыы ыппытын кэнниттэн
Дьэ өйдөөн, анааран көрбүтүм —
Кистэлэн, сүр күүстээх, дыктилээх
Сибэкки суолтата киэн эбит:
Кинилэр, ис көңүл уруйун тутаннар,
Симиттэр диэн тугун билбэттэр,
Кимтэн да тугу да күүппэккэ,
Үүнэллэр, харабы үөрдэллэр.
Ол иһин хас биирдии сибэкки
Ситэри-хотору кэрэлээх,
Ураты дьэргэлгэн суһумнаах,
Долгутар, сөхтөрөр алыптаах.

Бу кэннэ кинилэр биһиэхэ
Санатар эбиттэр чуолкайдык
Кэм-кэрдии ыйааба туоларын,
Туох бары аналлаах буоларын;
Түгэни куоттарбат туһугар
Сэргэхтик туттунар ордугун,

Күнтэн күн субуллан ааһыыта
Кэхтиини мэлдьэһэр кыах суобун.

Кустугу, бу өгнөөх дьурааны
Оҕолуун-уруулуун барыбыт
Биһирии-кэрэхсии көрөбүт,
Дууһалыын көннүүөрэн ылабыт.
Кинини мин урут саныырым
Эрэли үөскэтэр символ диэн,
Онтукам, эргитэн көрдөххө,
Бу көстөр эйгэттэн ураты
Көстүбэт эйгэ баар буоларын
Дакаастыыр, санатар эбит ээ.

Үрдүк күн туһунан билэбит,
Киниэхэ үгэбит-сүктэбит,
Кэрэни кининэн тэнниибит,
Ырыаба-хоһоонго туойабыт.
Ол эрэн уһуяан кэнниттэн
Күн курдук тугу да сирбэккэ,
Кими да матаран кээспэккэ,
Барыны баарынан ылынар
Барыстаах буоларын өйдөөтүм.

2000 сыл, Ахсынньы, Нам.

Эбэрдэ

Эбэрдэ буолуохтун Эйиэхэ,
Кэрэни кэрэхсиир кэрингнээх,
Сайдыыга тардыһар дьулуурдаах,
Сып-сырдык сыдыаайдаах киһиэхэ!

Үүммүт дьыл хас биирдии киһиэхэ
Үтүмэн үөрүүнү уунуохтун,
Сымнаҕас кыһыны, быйаннаах сайыны,
Күһүн, саас — чабылхай күннэри!

Саҥа Дьыл уруйдаах тылларын
Иһирэх иэйиинэн тигэммин,
Аныыбын Эйиэхэ, Эн дьонгор
Алгыс тыл иччилээх илгэтин.

Баҕарбыт санаабыт, ымсыырбыт ырабыт
Туоллуннар харгыһы көрбөккө.
Ол онтон сүргэбит биллэрдик күүһүрэн,
Дьол мүөттээх амтанын толору амсайын!

2000 сыл, ахсынньы, Нам.

Экспромт

Таптал уохтаах кымыһын
Айах тутан эрэрдии
Нарын иэйии күлүмүн
Кумаабыга тигэммин,
Улуу таптал ырыатын
Саталлаахтык туойдарбыан!

Орто бараан дойдуга
Киһи буолан төрөөбүт
Аналыгым кэрэтиэн,
Сиздэрэийин эбитиэн!

Мин түөһүм иһигэр
Нохтолоох сүрэҕим тапталтан
Эппэнниир, сүр күүскэ тэбиэлиир,
Айыабын-тутуобун баҕарар.

Харабы саататар
Сүһүмнүүр сарыалтан,
Нарыннык нуоҕайбыт
Сибэкки ньууруттан,
Үрдүк күн илгэлээх утабын күүһүттэн
Астыныы, дуоһууу муоратын сомсобун.

Таптыыбын барыны:
Тулалыыр эйгэбин,
Бэйэбин, кэргэммин, үс көмүс чыычаахпын.
Мин чугас дьоннорбун,
Аймахпын-уруубун,
Бар дьону барытын таптыыбын.

Бу кэрэ туруктан
Мин дууһам көннүөрэр,
Тулабын сып-сырдык
Уотунан сандаардар,
Күн айыы санаанан
Сүрэхпин угуттуур.
Ол онтон сизттэрэн
Дууһабар сабыллар
Олобу уруйдуур
Тэтими тутабын.

2000 сыл, Сэтинньи. Нам.

***

Мин куйаар сорҕото буоларбын,
Мин кутум ыраахха тайыырын
Дьиктиргии, биһирии иһиттим,
Мин билиим биир кэрдиис үрдээтэ.

Мин куйаар сорҕото буоларым
Туруору ситимнэ дьулуһан,
Күннээби, бытархай мөккүөргэ
Тимирбэт суоллары торумнуур.

60596

Мин куйаар сорбото буоларым
Бэйэбин диринник үөрэтэн,
Сирдээби аналбын толору
Ситэрбэр эрэли үөскэтэр.

Мин куйаар сорбото буоларым
Кырабын дэнэри утарар,
Хас биирдии киһиэхэ улуу күүс
Кистэнэ сытарын туоһулуур.

Мин үүнүүм, мин билиим таһыма
Үлэбэр, бар дьонго сыһыаммар
Илгэлээх ардабы санатан,
Айары-тутары түстүөбэ.

2000 сыл, ээтинньи. Нам.

***

(акrostих)

Иванова Оксана Семеновнаба

Дьахтар киһи анала –
Обо дьолун түстээһин.
Лоокуут курдук бэртэри,
Лыахтыгы дайар Куолары,
Оччугуйкаан дьоннору
Олох суолун төрдүгэр
Хонтуруоллаан киллэри.

Баҕарабын дьүөгэбэр
Уһун, дьоллоох олобу.
«Ойбонноргун» уматтынан
Лена курдук сурабыр!

Орто дойду дьолун ситэн,
Кэрэ киһи аатын ыл;
Сааһылары билиммэт
Айар-тутар дьобурдан,
Намчы, уйан дууһалан,
Алгыһынан арыаллан!

2001 сыл, Бэс ыйа. Нам

Баҕа санаа

Баҕарабын олус күүскэ
Туһалаабы айаммын,
Билэр-билбэт дьоннорбор
Дьонун бэлэх уунуохпун.

Баҕарабын Үрдүк таптал
Кутаатыгар умсуохпун,
Ырааһыран, чэбдигирэн
Үүнэр күнү көрсүөхпүн!

Баҕарабын ыччат дьону
Ийэ тылым алгыһынан,
Сырдык санаам кыабынан
Сайыннара сылдыахпын.

Баҕарабын бары дьону
Намыын, холку куппунан
Имэрийэ сылдыахпын,
Иллээх суолу түстүөхпүн.

Баҕарабын ыра санаам
Кыһалҕаны кыһарыйыан,
Кэрэ сыһыан, истин мичээр
Киһи ахсын баар буолуон.

Бажарабын куйаар күүхүн
Туһанары сатааммын,
Санаабынан Ийэ сири
Чэлгитэри ситиэхпин!

2001 сыл, Балабан ыйа, Нам

Оо, киһи!

Оо киһи, уустуккун даһаны!
Өй-сүрэх ураты күүрүүтүн туһанан,
Сүүс араас өнгүнэн суһумнуу оонньоотор
Тас эйгэн, ис эйгэн дирингиэн!

Оо киһи, дыктигин даһаны!
Эйигин ким ситэн билиэбэй?
Эн өйдүүр, Эн саныыр кэрингин
Кэрдиилээн-кээмэйдээн биэриэбэй?

Оо киһи, арааскын даһаны!
Олобун усталаах туоратын тухары
Үрүнгү-хараны араастык дьүөрэлээн,
Тус-туспа аналлаах дьылҕаны тутуһун.

Оо киһи, кыахтааххын даһаны!
Эн санаан күүһүнэн ыраахха кыырайан,
Айылҕа кистэлэн күүстэрин арыян,
Өркөн өй суолларын тобула тураһун!

Оо, киһи барахсан, айылҕа маанылаах обото,
Илбис тыл иччитин үтүөбэ туһаайан,
Өй-санаа чыпчаалын эрдээхтик дабайан,
Олобу уруйдуур үтүөкэн күүскүнэн
Сырдыгы, кэрэни саһыан да буоллаһа!

2001 сыл, Муус устар, Нам.

Ийэ күнүгэр

Дьахтар буолан айыллыбыт
Аналгытын толорон,
Ийэ буолар дьолу билбит
Дьүөгэлэрбэр эбэрдэ!

Ийэ баара дьибэ-уокка
Сылааһынан илгийэрин,
Тыһнар-тыһыммат эттиктэр
Эйэргэһэ түһэллэрин,
Туох баар бары оннун булан
Сааһыланан баралларын
Оҕо-аймах төрүөбүттэн
Билэр, таайар, сэрэйэр.

Манньык үрдүк аналы
Дьибэ суохтук толорор
Уустуктардаах буоларын
Бары бэркэ билэбит.

Ийэ күнүн туһанан
Бажарабын эһиэхэ
Сырдык санаа сыдыайын,
Үрдүк таптал күлүмүн.

Оҕолорбут тустарыгар
Сырдык ыра санааланан
Сылайбакка, салгыбакка
Түбүгүрэ сылдыһаһын!

2001 сыл, Алтынньы, Нам.

Уолбутугар Ньургустаанга

Төрөөбүт күнгүнэн, Ньургустаан!
Дьөһөгөй сылыгар уон абыс саастанар
Үтүөнү түстүөхтээх диэн бигэ эрэллээх
Аныбыт Эйиэхэ бу манньк тыллары:

Санааҕар тутума – ардыгар кыһыран,
Кытаанах тыллары ыһыктар кэммитин,
Өй-санаа чыпчаалын дабайдар ханнык диэн
Баҕара саныбыт, эрэнэ күүтэбит.

Сокуоннай да сааскын туолбутун иннигэр,
Туох баартан хаххалыыр, көмүскүүр санаалаах
Таптыбыт Эйигин ураты изйиинэн,
Бастакы оҕону маанылыыр сиэринэн.

Алгыс тыл арчылыыр алыптаах дорбооно
Кыаххар кыах, күүскэр күүс эбиэхтин Эйиэхэ,
Олобун усталаах туоратын тухары
Дьол, үөрүү кымнарын дэлэйдик сабыахтын!

2002 сыл, Блэм ыйа, Нам.

***

Коллегабар
Прокотьева Людмила Алексеевнаҕа

Биеһэн саас этигэн хомустуу
Ис эйгэн далайын долгутта,
Ис киирбэх, номоҕон бэйэбин
Ураты изйиинэн толордо.

Сыл-хонук түргэнник субуһан,
Биеһэнгин бэлиэтиир кэм кээлтин
Бэйэн да дьиктиргии санаангын,
Бэйэбин кэтэнэн эрдэбин.

Эйэбэс мичээринг суһума
Эн нарын мөссүөнгүн тупсарар,
Ис кэрэ эйгэбин сандаардан,
Эдэргин-чэгиэнгин туоһулуур.

Бу үйэ аңардаах кирбиини
Эн дьоһун бэлэхтээх көрсөбүн:
Сирдээби аналгын толорон,
Ийэбин, Маастаргын, Дьүөгэбин.

Идэбин Эн таба тайанан,
Дьобургун талаанга үүннэрэн,
Үлэттэн үөрүүнү сомсонгун,
Бар дьонун уруйун туттабын.

Эйиэхэ, бэрт сэмэй киһиэхэ,
Эбэрдэ эйэбэс тылыгар
Ис сүрэх изйиитин ингэрэн
Бу бэлэх-кэһиини уунабын.

2001 сыл, Кулун тутар. Нам.

Биһиги Зинабыт барахсан

*Норуот маастарыгар, коллегабар
Зинаида Дмитриевна Поноховаҕа*

Биһиги Зинабыт барахсан
Сунтаарды кизэн-холку көбүстээх,
Нап-нарын энгээркэй куоластаах,
Кэрэни үксэтэр мөккүөрдээх.

Биһиги Зинабыт барахсан
Сып-сырдык, номофон бэйэлээх,
Кими да хомоппот дьүккүөрдээх,
Тып курдук иистэнэр үгэстээх.

24

Кэм-кэрдии кээмэйин хардыыта
Эн сааскын чуо аахтар даҕаны,
Эн өссө кизэркэйэн иһэбин,
Килбиктик мичийэн ылабын.

Төрөөбүт күннүнэн ситимнээн,
Эбэрдэ тылларын аныыбын,
Тобоостоох түгэни туһанан,
Махталы-тапталы этэбин.

Эйэбэс майгылаах буолангың,
Идэбин Эн сөпкө талангың,
Үлэттэн үөрүүнү сомсонгун,
Кэхтибэт кэрэлээх эбиккин.

Кизэн туттар, сөбүлүүр киһибит,
Кырдьар диэн Эн тугун билимэ:
Айылҕа сокуонун утаран
Күүскэр күүс эбиллэн иһиэхтин.

Баҕара саныыбын Эйиэхэ
Байылыат, уйгулаах олобу;
Эн баҕан барыта туолуохтун,
Эн санаан барыта ситиэхтин!

2006 сыл, сэтинньи, Нам.

Угуйар сулус

*Саха саарыныгар
Илья Егорович Винокуровка*

Күнү күн солбуйан, дьыл-хонук субулар,
Бииртэн биир сизеттиһэн, үүнэллэр түгэннэр.
Сорохтор бүгэллэр, сүтэллэр, умнууга хаалаллар,
Сорохтор дьон-норуот өйүгэр хатанан хаалаллар.

25

Син эмиэ ол курдук, хас биирдии бэйэбит
Олорбут олохпут Дьылҕа Хаан хараҕар
Хайдах-туох бэлиэнэн, ханнык-туох өнүнэн
Суруллан хаалыабын билгэлиир биллибэт.

Ол эрэн инники олорбут көлүөнэ
Хайдахтык олорон ааспытын ырытан,
Ким ханна сыыспытын, ким ханна таппытын
Кэнниттэн үөрэтэн, чинчийэн билэбит.

Мин бүгүн хоһооммор хоһуйар киһибин
Абыйах тылынан анааран эттэххэ,
Борустуой төрүттээх, кизэн-далай толкуйдаах
Саха биир кизэн туттар, ытыктыыр киһитэ.

Суох буолта ыраатта даҕаны, кинини
Биһиги ахтабыт толору аатынан.
Ол курдук олорбут олобун суһума
Уонунан сыллары курдатты сыдыайар.

Нам сириг буургаар айылан үөскээбит,
Норуугун дьылбатын чэпчэтэ сатаабыт,
Эрбэххэ баттанар саха биир саарынын
Эндирдээх олобун сэгэтэн көрүөбүг.

Кыһалба таас дьүлэй ындыытын сосуһан,
Обо саас күннэринг болоорхой өгнөөхтөр.
Үс сааскар суох буолта Эн айбыт абаккан,
Харабын сүтээртэ күн-күбэй ийэккэн.

Ону ол диэбэккэ, аһыга иннигин биэрбэккэ,
Сырдыгы батыһан сайдыыны сиппитинг,
Үрдүкү салайар үлэбэ тийэнгин,
Бар дьонун туһугар үлэлээн барбытын.

Сут дьылга туос аччык олобу үтэйэн,
Төрөөбүт норуоккар иккис тын укпугун.
Үөрэби, сайдыыны, доруобай буолууну
Ыйар суол онгостон, олобу туппугун.

Төһө да күн бүгүн Эн суобунг иннигэр,
Дьылба Хаан кытаанах сокуонун утаран,
Хас биирдии сахабын дэнээччи сүрүбэр
Эн бааргын, тыннааххын, угуйар сулускун!

2006 сыл, олунньу, Нам.

Хомус ууһа Хотуоһа

Готовцев Иннокентий Никитичкэ

Бэйэтин кэмигэр балайда биллибит
Мындыр уус аҕаттан айылан,
Москуба куоракка тиэрдибит үлэлээх
Имигэс илиилээх иистэнньэн ийэттэн

Бүтэһик, уон төрдүс оҕонон күн сириг көрбүтэ
Биһиги киэн туттар, ытыктыыр киһибит –
Хомуһу онгорор Хотуоһап Лэгэнтэй.

Сыл-хонук түргэнник субулан,
Бииртэн биир кирбии саас эбиллэн,
Бу быйыл алта уон биэс саастанан
Үбүлүөй үөрүүлээх түбүгэр куустардын,
Бар дьонунг махталын, эбэрдэ тылларын
Эйэбэс мичээрдээх дуоһуһа истэбин.

Биһиги билэбит, Эн – дьонун киһигин:
Торуойга да буоллун, биһиэхэ да буоллун
Наар үлэ үөһүгэр тиргиллэн табыстын.
Кэскиллээх ол үлэнг түмүгэ –
Торуойга Албан аат музейа,
Колледжка хомуһу онгорор ааптарскай оскуола.

Биһиги билэбит, Эн – дьонун аҕабын:
Хас биирдии оҕоһор дьэ тутан биэрэнгин,
Төрөппүт оруолун чизэтээхтик толордун,
Тапталлаах кэргэннин кытары холбоһон,
Ааккытын ааттатар түөрт оҕо дьонобут –
Кинилэр Эйигин утумнаан, бары да үлэһит бэртэрэ.

Үбүлүөй үөрүүлээх, бэрт үтүө күнүнэн
Алгыс тыл бастыгын аныыбын:
Толкуйун тобулла туруохтун,
Сүрүбүг баҕатын сүһүөбүг уйуохтун,
Уһуннук олорон, бар дьонгор тирэх буол!

2007 сыл, ыам ыйа, Нам.

Учуутал үлэтин түмүгэ

Учуутал үлэтин соруга —
Үрүнү-хараны араарар,
Үтүөбэ-кэрэбэ дьулуһар,
Үүнүүнү-сайдыыны тутуһар,
Үтүөкэн дьоннору үүннэри.

Учуутал үлэтин туоһута —
Үөрэппит-такайбыт ыччата
Олох киэн аартыгар тахсыыга
Үчүгэй бэлэмнээх тийиитэ;
Ханнык да соһуччу түгэннэ
Мэлдьитин кыайыылаах тахсыыта.

Учуутал үлэтин түмүгэ —
Оҕо саас үөрүүтүн үксэтии,
Дьол-соргу таһымын үрдэтии,
Дьон-норуот махтаһын ситиһии,
Үчүгэй учуутал дэтгэри.

2008 сыл, ыам ыйа, Нам.

Орто саас

Оҕо сылдьан мэник дэтэн,
Эдэр кэммэр кэнэн дэтэн,
Орто сааспар тийиибэр
Оттомуран эрдэбим.

Олох түргэн тэтиминэн
Иннин диэки дьулуруйар.
Оҕолорум улааттылар,
Сизиннэр кэлэн эрэллэр.

Сэбэрэбин көрүнэбин,
Ис турукпун кэтэнэбин,
Ааспыт суолбун ырытабын,
Албастарбын сыымайдыбын.

Сыһаларбын көннөрөммүн,
Саҥа суолу солуохпун
Хойугаабыт эбиппин:
Орто сааһым ыган кэлбит.

Этэллэрин курдук эбит —
Олох кылгас да эбит!
Бээһээ курдук этэ дии
Отут сааспын туолбутум...

2012 сыл, Нам

***

Олус уйан буоламмын,
Чугас киһим албаһыттан
Бэрт кыраттан хомойобун.

Чугас дьоммор киллэрэбин
Дьизэ кэргэммин, дьүөгэлэрбин,
Аймах-билэ дьоннорбун.

Хомойобун, хоргутабын
Чугас киһим ыалдьар кэммэр
Аһымакка аастабына.

Хомойобун, хоргутабын
Чугас киһим үөрэр кэммэр
Аахайбаттык көрдөбүнэ.

Хомойобун, хоргутабын
Чугас киһим өйдөөбөккө
Холус тылы этгэбинэ.

Хомойобун, хоргутабын
Чугас киһим кистэлэнин
Атыттарга этгэбинэ.

Оо, дьэ дьонтон хомойбокко
Олорору сатыыр киһи -
Төһө эрэ чэпчизэх этэй!
Санаам бөбөх буолуох этэй!

2012 сыл, Нам

Үчүгэйинэн

Үчүгэй да кэнсиэргэ сырыттым —
Дууһабар үрүн күн сырдыга
Сүргэбин көтөбө сыдыаайда.

Үчүгэй да ырыа айыллан,
Күннээби түбүктэн тэйэммин
Эйэбэс изиини иитэбин.

Үчүгэй да турукка киирэммин,
Тулабын сонургуу көрөбүн,
Олобу уруйдуу туойабын.

Үчүгэй да буоллаба бу манньк
Талааннаах дьоннортон сабыллан
Үөрүүгэ бүтүннүү куустарар!

2012 сыл, Нам

Ахтылбан

Ахтылбан — курдатты тартарыы:
Өй-санаа биир сиргэ түмүллэн,
Угуйар сабахха талаһыы.

Ахтылбан — бу дууһа ыарыыта:
Билинни түгэни үтэйэр
Уйулба биир дыкти туруга.

Ахтылбан — таабырын кэриэтэ:
Эмиэ да дууһаны элийэр,
Эмиэ да сүргэни көтөбөр.

2012 сыл, Нам

Сизрдээх буолуу

Уруккулуур кэмнэргэ
Өбүгэбит үөрэбинэн
Бүттүүн саха норуота
Сизрдээх омук дэтэрбит.

Сизрдээх буолуу диэн тугуй?
-Кырдыаҥаска-кыаммакка,
Кыһалҕалаах киһиэхэ
Көмөлөһүү, көрүү-исти —

-Ким да буоллун, араарбакка,
Биир тэнгинэн сыһыаннаһыы;
Сырдык ыра санааланыы,
Баар дьобуру сайыннарыы.

-Куһаҕанҥа умһаммакка,
Кэскиллээҕи кэрэхсээн,
Устар олох тэтимигэр
Сөптөөх суолу тутуһуу.

-Олох араас көстүүтүтэн
Туһалаабын эрэ көрөн
Сырдык өтгүн талан сылдыһы,
Үөрэ-көтө олоруу.

Сүүрбэ биирис үйэҕэ
Уруккуга тирэнэн,
Сайды суолун тутуһан
Сиэрдээх омук дэтиэбин!

2012 сыл, Нам

Таптал – олох өрөгөйө

Бу Орто дойдуга айыллан үөскээбит
Ханныгын да иһин тапталы билиэхтээх.
Тапталтан сабыллар сайдыыга тардыһы,
Үрдүккэ дьулуһуу, бодону тардыны.

Дэ туран эйигин таптаабыт буоллуннар,
Эбэтэр эн бэйэн тапталга таарыйтар –
Итэҕэй, бу Дьылҕа бэрт күндү бэлэҕэ,
Дьол тааһын булбуттуу сананыах тустааххын!

Дэ арай эйигин таптаабыт буоллуннар,
Онтон эн атыңҥа санаабын уураар буол –
Төһө да аһына санаабыт иннигэр,
Кырдыгы этэртэн туттунуо суохтааххын.

Өскөтүн эйигин таптаабыт киһини
Албынныыр, туһанар, хомотор буолларгын,
Ол аата таас дьүлэй дууһалаах эбиккин,
Ол аата тапталы толуйбат киһигин!

Арай эн тапталын хардата суох буоллун –
Аһара ол онтон аймана барыма:
Күүһүнэн таптатар кыах суобун билинии –
Кырдыгы ылыны, муударас туоһута

Таптал диэн бу олох бэрт күндү бэлэҕэ.
Тапталтан тыын ылар дьол дьэнкир утаҕа.
Таптыры билбэтэх, тапталтан иэйбэтэх
Тон сүрэх элбэҕи сүтэрэн эрдэҕэ.

2012 сыл, Нам

Түөрт чыыһыла

Бу Орто дойдуга
Төрөөбүт киһиэхэ
Дьылҕата, инники олоҕо
Суруллар диэн буолар
Бастакы үс күннэ.

Ол төһө кырдыгын
Билбэппин, ол эрэн
Мин тустаах олохпор
Чопчу биир чыыһыла
Ураты суолтаны
Ыларын билэбин.

Төрдүс ый түөрдүгэр
Күн сириҥ көрбүтүм;
Олунньу түөрдүгэр
Сыа сиэтэн турабыт.

Икки сыл кэнниттэн
Олунньу түөрдүгэр
Тапталлаах эбэксэм
Суох буолта бу Сиргэ.

Дьэ уонна билигин
Олорор тиэргэммэр
Икки түөрт сизеттиһэн
Ыйаллар нүөмэри.

Мин тустаах олохпор
Чопчу түөрт чыыһыла
Ураты суолталаах
Буоларын билэбин.

Ол иһин Танханы,
Атын да үөрэби
Наһаа да буолбатар
Ааҕабын, сэргиибин.

2012 сыл, Нам

Үөрүү

Мин бүгүн маанылаах остуолга кэлэммин,
Мичиннэс эйгэттэн уйулҕам көнньүөрдэ,
Тулабар туох бары киэркэйэн көһүннэ,
Мин бүгүн олус диэн дьоллоохпун, доҕоттоор!

Мин бүгүн олус диэн дьоллоохпун, доҕоттоор,
Эһиги үөрүүгүт сыдыаайа күүһүттэн,
Мэник тыал сүрэхпин өрүтэ көтүттэ,
Көхсүбэр көстүбэт кынаттар үүннүлэр.

Көхсүбэр көстүбэт кынаттар үүннүлэр,
Ыллыахпын-туойуохпун сүр күүскэ баардым.
Дьол уотун умаппыт айхаллаах бу киэһэ
Дууһабын мунутуур үөрүүнэн толордо.

Дууһабын мунутуур үөрүүнэн толорбут
Бу үтүө, бу кэрэ түгэннэ уйдаран,
Эйэбэс эйгэлээх уран тыл оһуорун
Эһиэхэ анааммын утары уунабын.

2012 сыл, Нам

ИЙИНЭЭБИТЭ

Автор туһунан кылгастык.....	3
Шапошникова В.М. Сыыстарбатарбын ханнык.....	4
Аан тыл.....	5
Күһүнгү ньургүһун.....	6
Хоһоон айыы уустуктардаах.....	6
Оо, таптал!.....	7
Эбэбэр.....	8
Сыаналыах бүгүнгү олобу.....	9
Кэмнэммэт үрдүк дьол.....	10
Кэргэммэр.....	11
Сайыына уһуйаана.....	12
Дьарыкпыт тиэмэтэ.....	13
Эбэрдэ.....	15
Экспромт.....	16
Мин куйаар сорбото буоларбын.....	17
Акростих.....	18
Баҕа санаа.....	19
Оо, киһи!.....	20
Ийэ күнүгэр.....	21
Уолбутугар Ньюргустаанна.....	22
Биэхэн саас этигэн хомустуу.....	23
Биһиги Зинабыт барахсан.....	24
Угуйар сулус.....	25
Хомус ууһа Хотуоһап.....	26
Учуутал үлэтин түмүгэ.....	28
Орто саас.....	28
Олус уйан буоламмын.....	29
Үчүгэйиэн.....	30
Ахтылбан.....	31
Сиэрдээх буолуу.....	31
Таптал - олох өрөгөйө.....	32
Түөрт чыыһыла.....	33
Үөрүү.....	34

КУҞҮННҮ НЬУРГУҞҮН

Комп. верстка Атласова А.Н.
Технический редактор Гоголев И.Л.
Формат 60/84 1/16
Заказное.

Намская центральная улусная библиотека им. Н.М. Рыкунова,
редакционно-издательский сектор.
Республика Саха (Якутия)
678380, Намский улус, с. Намцы, ул. И. Винокурова, 6

